הֲלָכָה כְּדִבְרֵי חֲכָמִים הסוברים שכל המוכר בעין רעה הוא מוכר, וְרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר בשם שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא הסובר שכל המוכר בעין יפה הוא מוכר. שואל רב ירמיה לרב הונא: אָמַר לֵיהּ רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא לְרַב הוּנָא, היאך פסקת בשם רב שהלכה כחכמים, וְהָא זְמִנִין סַגְיָאִין – והרי פעמים רבות אַמְרִיתָהּ קָמֵיהּ דְּרַב – אמרתי לפני רב דְּהִלְכְתָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא, וְלֹא אָמַר לִי וְלֹא מִידֵּי – ולא העיר על דברי. משיב רב הונא: אָמַר לֵיהּ רב הונא, הֵיכִי תְּנֵיתָהּ – היאך שנית את דבריך לפני רב. אָמַר לֵיהּ רב ירמיה, אִיפְּכָא תָּנְיָא – שניתי את שיטותיהם להיפך, שרבי עקיבא סובר מוכר בעין רעה מוכר וחכמים סוברים שבעין יפה מוכר. השיב לו רב הונא, מְשׁוּם הָכִי לֹא אָמַר לָךְ וְלֹא מִידֵּי – מטעם זה לא העיר רב על דבריך, שהרי לפי גירסתך ההפוכה, אף בפסיקתך כרבי עקיבא נמצאת סובר שההלכה היא שמוכר בעין רעה מוכר כפי שסבר רב.

מבררת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַשִׁי, לֵימָא – האם יש לומר שרב הסובר מוכר בעין רעה מוכר ושמואל הסובר בעין יפה מוכר, אָזְדוּ לְטַעְמַיְיהוּ – הולכים לשיטתם במקום אחר. דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל, הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ שדה שהוריש להם אביהם אחר מותו, האחד נטל את החלק הפנימי של השדה והשני נטל את חלקה של החיצוני, אֵין לָהֶן לֹא דֶּרֶךְ זֶה עַל זֶה, כלומר, אין הפנימי רשאי להכנס לשדהו דרך החלק החיצוני של השדה כדרך שנהג אביו להכנס, משום שאחים החולקים ביניהם את ירושת אביהם דינם כמוכרים זה לזה כל אחד את חלקו של השני, וכיון שהפנימי מכר לאחיו בעין יפה את החלק החיצוני, ודאי לא שייר לעצמו דרך לעבור בה לשדהו. וְכן אין להם לֹא סוּלָּמוֹת זֶה עַל זֶה, כלומר, באופן שחלוקתם היתה שהאחד נטל חצר ובית והשני נטל את עליית הבית, אין בעל העליה יכול להעמיד סולם בחצירו של אחיו כדי לעלות לעלייתו, על אף שבאופן זה נהג אביו לעלות לעלייתו. וְכן לֹא חַלּוֹנוֹת זֶה עַל זֶה, כלומר, אין אחד מהאחים יכול למנוע מהשני לבנות כותל ברשותו כנגד חלונותיו ולגרום בכך לסתימת אורו. וְכן אין להם לֹא אַמַּת הַמַּיִם זֶה עַל זֶה, כלומר, אין אחד מן האחים רשאי להעביר אמת מים מהנהר לצורך השקיית שדהו דרך חלקו של השני, שמאחר וכל אחד מן האחים נידון כמוכר, כל המוכר בעין יפה מוכר ולא משייר לעצמו כלום. ומסיים רב נחמן בשם שמואל, וְהִזְהִירוּ בָּהֶן – בהלכות אלו, לִפְנֵי שֶׁהֲלָכוֹת קְבוּעוֹת הֵן – פסוקות הן כהלכה למשה מסיני. ונמצא שסבר שמואל כרבי עקיבא שהמוכר בעין יפה מוכר. וְרַב אָמַר, יֵשׁ לָהֶן לאחים, דרך, סולמות, חלונות ואמת המים זה על זה, כיון שמוכר בעין רעה מוכר, וכשמכר לאחיו את השדה החיצונית שייר לעצמו את הדברים הנצרכים לשימושו בפנימית, בגון דרך ואורה. ונמצא שמה שרב פסק כחכמים שבעין רעה הוא מוכר, הרי זה כשיטתו באחים שחלקו שמשיירים לעצמם דרך זה על זה, ושמואל שפסק כרבי עקיבא שבעין יפה הוא מוכר, הרי זה כשיטתו שאחים שחלקו אינם משיירים לעצמם דרך זה על זה.

השיב רב אשי לרבינא: אין הכרח לדמות את מחלוקתם כאן למחלוקתם בענין אחים שחלקו, וְצָרִיכָא להשמיענו את מחלוקתם בשני המקומות. דְּאִי אַשְׁמוּעִינַן רק בְּהַהִיא – גבי אחים שחלקו, היינו אומרים שדווקא בְּהַהִיא קָאָמַר רַב שמכרו זה לזה בעין רעה ושיירו לעצמם את הדברים הנצרכים לשימושם, כגון דרך סולמות ואורה, מִשּׁוּם דְּאָמַר לֵיהּ כל אחד מהם לאחיו, בְּעֵינָא לְמֵירַד בֵּיהּ כִּי הֵיכִי דְּרָרוּ בֵּיהּ אֲבָהָתַי – רצוני לדור בחלק שאני נוטל כפי שדרו בו אבותי, וכשם שלאבי היה דרך זו לילך לחלקו הפנימי, גם אני רצוני בכך, ועל דעת כן חלקנו. תֹּדַע שכך היא דרך הירושה, דִּכְתִיב (תהלים מה יז) תַּחַת אֲבֹתֶיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ, כלומר, הבנים עומדים בירושה במקום האבות, אֲבָל בְּהָא – לענין מחלוקתם של רבי עקיבא ורבנן בסתם מכירה אֵיטָא – הייתי אומר שרב מוֹדֵי לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל שמוכר בעין יפה מוכר. וְכן להיפך, אִי אִיתְּמַר – אם מחלוקתם היתה נאמרת רק בְּהָא – לענין מחלוקתם של רבי עקיבא ורבנן בסתם מכירה, שמא דווקא בְּהַהִיא קָאָמַר שְׁמוּאֵל שמוכר בעין יפה מוכר, אֲבָל בְּהָא – באחים שחלקו אֵיטָא – הייתי אומר ששמואל מוֹדֵי לֵיהּ לְרַב שמכרו זה לזה בעין רעה ומשיירים לעצמם דרך, לפי שרוצה כל אחד את חלקו בירושת אביו כפי שהשתמש בו אביו. לפיכך צְרִיכָא להשמיענו את מחלוקת רב ושמואל בשני המקומות.

מבררת הגמרא כדעת מי מהאמוראים יש לפסוק הלכה: אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן תלמידו של שמואל לְרַב הוּנָא, האם הֲלָכְתָא כְּוָותֵיהּ – כמותנו שכל מוכר בעין יפה הוא מוכר, אוֹ הֲלָכְתָא כְּוָותֵיכוּ – כמותכם שכל מוכר בעין רעה הוא מוכר. אָמַר לֵיהּ רב הונא, הֲלָכְתָא כְּוָותֵיכוּ – הלכה כמותכם (כרב נחמן), משום דְּמִקָּרְבִיתוּ לְבָבָא דְּרֵישׁ גָּלוּתָא – שאתה קרוב לשער בית הנשיא ומצוי שם תדיר בהיותך חתנו, והוא מקום דְּשָׁכְיֵחִי דַּיָּינֵי – שרגילים הדיינים לדון שם, ואתה רואה בכל יום היאך נוהגים לפסוק.

במשנתינו נחלקו רבי עקיבא וחכמים במוכר בור ושייר את הבית לעצמו אם מכר בעין יפה וכלל במכירה גם את הדרך לבור. עתה דנה הגמרא במוכר או נותן שני בתים זה לפנים מזה לשני בני אדם יחד, אם כלל במכירת הפנימי את הדרך שבחיצון: אִיתְּמַר, שְׁנֵי בָּתִּים המצויים זֶה לִפְנִים מִזֶּה, והבניסה מרשות הרבים לבית הפנימי היא דרך הבית החיצון, והקנה בבת אחת את הפנימי לאחד ואת החיצוני לאחר, אם שְׁנֵיהֶם כְּמֶכֶר – לשניהם הקנה את הבתים על ידי מכירה, או באופן שלשְׁנֵיהֶם נתן את הבתים בְּמַתָּנָה, אֵין לָהֶן דֶּרֶךְ זֶה עַל זֶה – אין בעל הפנימי רשאי לעבור דרך הבית החיצון עד שיקנה לעצמו דרך מן החיצון, משום שיש לנו לדון את שניהם באותה מידה, וכשם שיש סברא לומר שהבעלים הראשונים מכר או נתן לפנימי את חלקו בעין יפה וכלל עמו את הדרך, כך יש סברא שגם לחיצון מכר או נתן את חלקו בעין יפה, מבלי לחסר מאומה מחלקו, ולכן אין אומרים שחיסר מן החיצון את הדרך כדי ליתנו לפנימי. וּכְלַל שֶׁבֵּן באופן שנתן את הבית החִיצוֹן בְּמַתָּנָה לאחד ואת הבית הפְּנִימִי הקנה בְּמֶכֶר לאחר, שודאי אין לבעל הפנימי דרך בבית החיצון, כיון שלא מסתבר שעינו יפה לקונה ורעה למקבל מתנה, שהרי נותן את המתנה למי שאהוב עליו, ועינו טובה עליו יותר.

מבררת הגמרא: אם הקנה לאחד את הַחִיצוֹן בְּמֶכֶר וּלאחר נתן את הַפְּנִימִי בְּמַתָּנָה, האם הפנימי שקבל במתנה עדיף על פני הקונה את החיצון, מאחר ונתנו לו בעין יפה, ויש לו דרך בבית החיצון, או שאינו עדיף. מביאה הגמרא: סָבוּר מֵימָּה – היו מן החכמים שסברו לומר שאֵין לָהֶן דֶּרֶךְ זֶה עַל זֶה, כלומר, אין הפנימי רשאי להכנס לביתו דרך הבית החיצון, שמאחר והבעלים מכר ונתן לשניהם בשווה, אין לומר שמעדיף את האחד על פני השני. דוחה הגמרא: וְלֹא הִיא – אין זה כדבריהם. שהרי מֵי לֹא תָּנַן – האם לא שנינו להלן (עא.), גבי קונה בור בשדה חבירו שלדעת רבנן צריך הלוקח לקנות לעצמו דרך מהמוכר, בַּמֶּה הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, דווקא בְּמוֹכֵר, משום שבעין דרך הוא מוכר, אֲבָל בְּנוֹתֵן מַתָּנָה מודים רבנן לרבי עקיבא שבעין יפה נותן ולכך נוֹתֵן אֶת כּוּלָּן, וגם את הדרך, אַלְמָא – מוכח מכך שלדעת רבנן על אף שמוכר בעין רעה מוכר מכל מקום מַאן דְּיָהֵיב מַתָּנָה בְּעֵין יָפָה יָהֵיב – נותן, ואם כן הָכָא נַמִּי – גם בנידון שלפנינו, מַאן דְּיָהֵיב מַתָּנָה בְּעֵין יָפָה יָהֵיב – הנותן מתנה בעין יפה נותן. ולפיכך, לדעת רבנן הסוברים שלקונה מכר בעין רעה, ולמקבל מתנה נתן בעין יפה, ודאי יש לפנימי דרך ברשותו של החיצון, ואפילו לרבי עקיבא הסובר שגם המכירה היתה בעין יפה, מכל מקום נתינת המתנה היתה בעין יפה יותר, ורשאי הפנימי לעבור דרך החיצון.

משנה

משנתינו היא המשך של המשניות הקודמות, ומוסיפה לפרש מה נכלל במכירת בית כאשר המוכר לא פירט אלו דברים כולל במכירתו: הַמּוֹכֵר אֶת הַבַּיִת בסתם, הכלל בזה הוא, שכל תשמישי הבית הקבועים בו כלולים במכירה, משום שכל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע, ואילו דברים המיטלטלין ואינם קבועים אינם

המשך בעמוד לב

כלולים במכירה, לפיכך **מָכַר** עם הבית **אֶת הַדֶּלֶת** הקבועה בו, **אֲבָל לֹא אֶת** **הַמַּפְתֵּחַ** המשמש לפתיחת מנעול הדלת, מאחר והוא מיטלטל. וכן **מָכַר** עמו **אֶת הַמַּכְתֵּשֶׁת** הקְבוּעָה בקרקע, **אֲבָל לֹא אֶת** **הַמַּכְתֵּשֶׁת** **הַמְּטַלְטֶלֶת**. וכן **מָכַר** עמו **אֶת הָאִיצְטְרוֹבִיל** – עיגול של עץ שעליו מונחים אבני הריחיים, שקבוע במקומו ואינו מיטלטל, **אֲבָל לֹא אֶת הַקֶּלֶת** – כלי קיבול המצוי בחלק העליון של הריחיים, שבו נותנים את החטים וממנו הם יורדים אל הריחיים, כיון שהוא מיטלטל ואינו קבוע במקומו. וְכן לא כלל במכירה **לֹא אֶת הַתָּנּוּר** **וְלֹא אֶת הַכִּירַיִם** שבבית, משום שאינם מחוברים לקרקע אלא מיטלטלין. מוסיפה המשנה: **וּבְזְמַן שֶׁאָמַר** לוֹ 'הוּא [–הבית] **וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ** מכורין לך',

חֲרֵי בּוֹלָן – כל התשמישין שנזכרו במשנה ומיוחדים דווקא לבית זה, מְכוּרִין עם הבית.

גמרא

שואלת הגמרא: לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי מֵאִיר – האם נאמר שמשנתינו הסוברת שמכתשת המיטלטלת אינה כלולה במכירת בית, אינה כשיטת רבי מאיר, דְּאִי כְּרַבִּי מֵאִיר נשנית, הָא אָמַר רבי מאיר בברייתא (להלן עח:), מָכַר אֶת הַכֶּרֶם ולא פירט אלו דברים שבכרם כלולים במכירתו, מָכַר עמו את תַּשְׁמִישֵׁי הַכֶּרֶם, כגון קנים שמעמידים תחת הגפנים כדי לזוקפן. וכשם שלשיטתו תשמישי כרם כלולים במכירת הכרם, כך תשמישי בית כלולים במכירת הבית, ונמצא שמשנתינו הסוברת שתשמישי בית אינם כלולים במכירה אינה כרבי מאיר. משיבה הגמרא: אֲפִילּוּ תֵּימָא שמשנתינו כְּרַבִּי מֵאִיר לא יקשה לך, משום דְּהָתָם – בברייתא לענין תשמישי כרם, סובר רבי מאיר שאף הם כלולים במכירת הכרם, כיון דְּקָבִיעַ – שהם קבועים בכרם ואין מזיזין אותם ממקומם לעולם, אבל הָכָא – במשנתינו, מדובר במכתשת דְּלָא קָבִיעַ – שאינה קבועה בקרקע לעולם, שפעמים בעליה משאילים אותה לאחרים, ובזה אף רבי מאיר מודה שאינה כלולה במכירת הבית.

שואלת הגמרא: וכי אפשר לומר שמשנתינו כרבי מאיר היא, וכפי שפירשנו שאף לדעתו לא נכלל במכירה אלא דבר הקבוע בו לעולם, וְהָא – הרי שנינו במשנתינו שאף מפתח אינו כלול במכירת הבית, וכיון ששנינו קודם לכן 'מכר את הדלת אבל לא המפתח', בהכרח מוכח דְּמַפְתֵּחַ דּוּמְיָא דְּדֶלֶת קָתָנֵי – שדין זה של מפתח נשנה באופן הדומה לדלת, מַה דֶּלֶת דְּקָבִיעָא – כשם שבדין 'מכר את הדלת' מדובר בדלת קבועה שאין מטלטלין אותה לעולם, אַף מַפְתֵּחַ מדובר בשל עץ דְּקָבִיעַ – שקבוע במקומו ואינו מיטלטל, כדוגמת מפתח של בני הכפרים. שהרי אם דין המשנה אמור במפתח שאינו קבוע, לא היתה המשנה צריכה לחלק בין דלת שמחמת קביעותה כלולה במכירת הבית, למפתח המיטלטל שאינו כלול במכירה, אלא היתה יכולה להשמיע חילוק זה במפתח עצמו, ולחלק בין מפתח קבוע למפתח שאינו קבוע. ומזה שהמשנה לא חילקה כן, משמע שמדובר אף במפתח הקבוע בדלת, ומכל מקום אינו כלול במכירת הבית כיון שקל ונוח לטלטלו, ונמצא שמשנתינו אינה כרבי מאיר הסובר שדבר הקבוע הרי הוא בכלל המכירה. אֶלָּא מְחַוְורְתָא – אכן ברור ומוכח מדין זה של מפתח דְּמַתְנִיתִין – שמשנתינו דְּלָא כְּרַבִּי מֵאִיר היא.

הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה מה כלול במכירת בית: תָּנוּ רַבָּנָן, הַמּוֹכֵר אֶת הַבַּיִת ולא פירט איזה מתשמישי הבית כלולים במכירתו, מָכַר עמו אֶת הַדֶּלֶת הקבועה בו, וְכֵן אֶת הַנָּעֲר – ברית הדלת הקבוע בכותל הבית, וְכֵן אֶת הַמַּנְעוּל הקבוע בדלת, אֲבָל לֹא מכר אֶת הַמַּפְתֵּחַ, משום שפעמים מטלטלין אותו מחמת קלותו. וכן מָכַר בכלל הבית אֶת הַמַּכְתֶּשֶׁת הַחֲקוּקָה – שנחקקה בסלע לאחר שקבעוהו בכותל, אֲבָל לֹא אֶת המכתשת הַקְּבוּעָה – שנחקקה עוד בהיותה מיטלטלת, ורק לאחר מכן קבעוה בקרקע. וכן מָכַר בכלל הבית את הָאִיצְטְרוֹבְּלִי – עיגול של עץ שמניחים עליו את אבני הריחיים, משום שהוא קבוע במקומו ואינו מיטלטל, אֲבָל לֹא אֶת הַקֶּלֶת – כלי שמעל הריחיים שנותנים בו את התבואה על מנת לטוחנה, כיון שהוא מיטלטל. וכן לֹא מכר אֶת הַתַּנּוּר וְלֹא אֶת הַכִּירַיִם וְלֹא אֶת חֲרֵי הַיִּם, כיון שהם דברים המיטלטלין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כָּל הַמְחוּבָּר לַקַּרְקַע חֲרֵי הוּא כְּקַרְקַע, ולפיכך אף מכתשת שנחקקה בעודה מיטלטלת ולאחר מכן קבעוה בקרקע, דינה כדבר המחובר לקרקע שכלול במכירת הבית. מוסיפה הברייתא: בין לדעת חכמים ובין לדעת רבי אליעזר, בְּזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ המוכר 'הוא [–הבית] וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ מכורין לך', חֲרֵי בּוֹלָן – אף דברים המיטלטלין מְכוּרִין. אמנם בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ – בין אם אמר 'הוא וכל מה שבתוכו' ובין אם לא אמר כן, לֹא מָכַר עם הבית לֹא אֶת הַבּוֹר החפור בבית, וְלֹא אֶת הַדּוּת – בור שכתליו מחופים באבנים, וְלֹא אֶת הַיָּצִיעַ – בנין נמוך שבצידי הבית, כיון שאינם בכלל הבית אלא בנויים בפני עצמם.

כיון ששנינו מחלוקת חכמים ורבי אליעזר בדין דבר שהיה תלוש ולבסוף חיברו לקרקע אם הרי הוא כקרקע לענין מכירת בית, מביאה הגמרא נידון כעין זה בענין כלי שחיברוהו לקרקע אם פוסל את המים שבתוכו משום 'מים שאובין', ומבררת אם הוא תלוי בנידון שלפנינו: תָּנוּ רַבָּנָן בתוספתא (מקואות פ"ד ה"א), צִינּוֹר המביא מים למקוה, שהיה עשוי באופן שֶׁחָקְקוּ בבקעת עץ או באבן ועשאו כלי, וּלְבַסּוֹף קְבָעוּ בקרקע, והעבירו בתוכו מים למקוה, הרי זה פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה, כלומר, המים שבאו מהצינור למקוה פוסלים אותו, כיון שאף אחר קביעת הצינור בקרקע לא בטל ממנו שם כלי שהיה עליו משעה שחקקו, והמים שעברו דרכו נעשו מים שאובים ופוסלים את המקוה. אבל אם בתחילה קְבָעוּ בקרקע וּלְבַסּוֹף חָקָקוּ, אֵינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה, כלומר, המים שבאו מצינור זה למקוה אינם פוסלים אותו, כיון שבעודו תלוש לא היה לו שם כלי, והחקיקה לאחר שכבר חובר לקרקע דומה לעושה חריץ בקרקע, שאינו כלי.

שואלת הגמרא: מַנִּי – כשיטת מי נשנית תוספתא זו שחיבור הצינור לקרקע אינו מחשיבו כקרקע ומבטל ממנו שם כלי, הרי אין זה לֹא כשיטת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְלֹא כשיטת רַבָּנָן החולקים עליו. המקשן סתם ולא פירש על איזה מדברי רבי אליעזר ורבנן כוונתו. ומביאה הגמרא כמה מקומות שנחלקו בהם רבי אליעזר ורבנן בנידון כעין זה, ומבררת אם אכן משם מוכח שרבי אליעזר ורבנן אינם סוברים כהתוספתא. מבררת הגמרא: הֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – מאיזה דברי רבי אליעזר ורבנן למדים שאינם סוברים כהתוספתא. אִילֵימָא – אם נאמר שלמדים זאת מדברי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּבֵית – שנשנו בברייתא לעיל לענין מכירת בית, שמכתשת שחקקוה בעודה מיטלטלת ולבסוף קבעוה בקרקע כלולה במכירת הבית, כיון שחיברוה מחשיבה לקרקע, ונמצא לפי זה שגם צינור שחקקוהו בעודו תלוש ולבסוף חיברוהו לקרקע הרי הוא בקרקע ובטל ממנו שם כלי, ואין מימיו פוסלים את המקוה משום שאובים, ודלא כהתוספתא.

דוחה הגמרא: דִּלְמָא – שמא אין הוכחה מדין מכירת בית לדין מקוה, שכן מה שמצינו גבי מכירת בית שסובר רבי אליעזר שמכתשת שחיברוה לקרקע הרי היא מכורה עם הבית, הֵיינוּ טַעֲמָא – טעמו דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, משום דְּסָבַר שסתם מוֹכֵר בְּעֵין יָפָה מוֹכֵר, ולפיכך אף שנשאר עליה שם כלי אחר חיבורה לקרקע, מכל מקום דעת המוכר לכלול במכירת הבית את הדברים המחוברים בו, וְרַבָּנָן החולקים עליו סָבְרִי, שסתם מוֹכֵר בְּעֵין רָעָה הוא מוֹכֵר, ולכך אינו כולל במכירתו את המכתשת שיש עליה שם כלי אף אחר שחיברוה לקרקע. ונמצא שאין זה טעם אלא גבי מכירת בית, אבל בצינור שחקקו ולבסוף קבעו, אפשר שמודה רבי אליעזר שאף אחר הקביעה בקרקע נשאר עליו שם כלי ומימיו פוסלים את המקוה.

מביאה הגמרא ראיה לכך מדברי רבי אליעזר במקום אחר: וְאֶלָּא כוונת המקשן לעיל להוכיח מדברי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּנשנו גבי דין כַּוָּורֶת דְּבוֹרִים שאינו סובר כהתוספתא. דִּתְנַן במשנה (שביעית פ"י מ"ז), כַּוָּורֶת דְּבוֹרִים המחוברת לקרקע בטיט, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר חֲרֵי הִיא כְּקַרְקַע לכל דבר, ונקנית בכסף שטר וחזקה כדין קרקע, וכן נקנים המטלטלין עמה בקנין אגב. וְכֵן כּוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוֹזְבּוֹל, כלומר, תקנת הלל שמלוה הרוצה שלא תשמט שנת השמיטה ממון שהלוה קודם שנת השמיטה ויפסיד ממונו, כותב שטר פרוזבול שבו הוא מוסר את חובו לבית דין לגבותו, ובאופן זה אין השמיטה משמטת את החוב, ופרוזבול זה נכתב רק אם יש ללוה קרקע, ודעת רבי אליעזר שאף כוורת נחשבת בקרקע לגבי זה.

עבודת הצדיקים היא באופן של אתהפכא . . כל עבודתם היא באופן דילכו מחיל אל חיל, שהוא עניין ההליכה בעילוי אחר עילוי בקדושה גופא. עבודת בעלי־תשובה היא באופן של אתכפיא, שצריכים להילחם עם הרע ולכפותו תמיד.

ממאמר שבת פרשת ויקרא, ה'תשכ"ח